

Lapin aluehallintoviraston päätös lausunto- ja selvityspyyntöön

Hyvinvointilautakunta 24.11.2022 § 163

Valmistelu

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala 040-7418946, vapaa-aikapäällikkö Marke Rautiala

Lapin Aluehallintovirasto on lähettänyt seuraavan sisältöisen lausunto- ja selvityspyynnön kantelun johdosta Kemin kaupungin hyvinvointilautakunnalle 28.10.2022. Kanteluun tulee antaa vastaus 30.11.2022 mennessä.

Anneli Rantala ja Jonna Viljamaa ovat kannelleet Lapin aluehallintovirastolle Kemin kaupungin kirjastopalvelujen järjestämisestä.

Lapin aluehallintovirasto pyytää Kemin kaupungin hyvinvointilautakuntaa antamaan asiasta lausuntonsa. Lausunnossa tulee ottaa kantaa niihin kantelukirjoituksessa esitettyihin väitteisiin ja toteamuksiin, jotka liittyvät kirjastopalvelujen järjestämiseen.

Erityisesti tulee esittää selvitys seuraavista seikoista:

- Selvitys kirjaston tämänhetkisestä henkilöstöstä: määrä tehtävänimikkeittäin, vakinainen/määräaikainen/työkokeilijat, siviilipalvelusmiehet tai muilla varoilla palkatut, lisäksi asiantuntijatehtäviä hoitavien koulutustausta sekä johtamistehtäviä hoitavien koulutustausta ja kokemus kirjastoalalta.

- Perusteltu näkemys siitä, onko Kemin kirjastossa yleisistä kirjastoista annetun lain (1492/2016) 6 §:n 3 momentissa ja 17 §:ssä edellytetyllä tavalla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä. Jos ei ole, selvitys siitä, mihin toimenpiteisiin Kemin kaupunki on asiassa ryhtynyt tai aikoo ryhtyä.

- Selvitys siitä, millä tavalla Kemin kirjastossa toteutuvat kirjastolain 6 §:n 1 momentissa säädetyt yleisen kirjaston tehtävät. Selvityksessä pyydetään kuvaamaan, miten mainitun lain kohdan 1–6 kohtien mukaisista tehtävistä on huolehdittu. Lisäksi osana selvitystä pyydetään ilmoittamaan erikseen kirjaston sellaiset aukioloajat, jolloin kirjaston henkilökuntaa on paikalla palvelemassa asiakkaita, sekä ajat, jolloin asiakkaille on mahdollistettu kirjaston omatoimikäyttö.

- Perusteltu näkemys siitä, onko Kemin kirjasto kirjastolain 10 §:n 1 momentissa säädetyt mukaisesti kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. Jos ei ole, selvitys siitä, mihin toimenpiteisiin Kemin kaupunki on asiassa ryhtynyt tai aikoo ryhtyä.

- Onko Kemin kaupunki kuullut asukkaitaan kirjastoa koskevissa keskeisissä päätöksissä siten kuin kirjastolain 5 §:n 2 momentissa edellytetään? Jos on, miten se on toteutettu? Jos ei ole, miksi ei?

Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointiraportissa 141/2022 koskien yleisten kirjastojen henkilöstön riittävyyttä ja osaamista sekä kirjastojen johtamista todetaan, että laki yleisistä kirjastoista (1492/2016) tuli voimaan 1.1.2017 (kirjastolaki). Uuden lain myötä luovuttiin valtakunnallisista kirjastojen laatusuosituksista. Kirjastolaki jäi ainoaksi kirjaston toimintaa

ohjaavaksi normiksi. Aiemmin asetuksessa määriteltyjä johtajan ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia väljennettiin.

Uusi kirjastolaki, valtionosuusuudistus ja norminpurkutalkoot antavat kunnille entistä suuremmat mahdollisuudet järjestää kirjastopalvelut ja rekrytoida henkilöstöä aiempaa tarkoituksenmukaisemmin kunnan tilanteen ja tarpeiden mukaisesti.

Kirjaston henkilöstöä koskevasta koulutusrakennesäännöksestä on luovuttu. Nyt edellytetään kuitenkin, että työtehtävään valittavan henkilön osaamisen on oltava ensisijaista. Osaava henkilöstö on keskeinen kirjastojen toiminnan laadussa.

Samaisen arviointiraportin mukaan kirjaston toiminnasta vastaavan johtajan pitää johtaa, suunnitella ja kehittää kirjaston toimintaa. Hän hallitsee muutoksia, rakentaa kumppanuuksia, tekee yhteistyötä ja verkostoituu. Tehtävän vaativuuden vuoksi johtajalta edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. Häneltä ei kuitenkaan edellytetä kirjastoammatillista koulutusta, vaan johtamistaidon lisäksi hyvä perehtyneisyys kirjastojen tehtäviin ja toimintaan pitäisi riittää.

Arviointiraportin 141/2022 mukaan koko maan kirjastohenkilöstömäärän vaihteluväli oli 0,34 - 2,16 htv tuhatta asukasta kohden. Samaisen raportin mukaan Kemin kaupungin vastaava suhdeluku oli 0,54. Vuoden 2017 kirjastolaissa kirjastojen tehtävät kirjattiin omaksi pykäläkseen, jota ei ollut aikaisemmissa kirjastolaeissa. Valtakunnallisista henkilöstömäärän suosituksista luovuttiin.

Kirjastolain 1492/2016 mukaan yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö. Lain 17 § mukaan yleisellä kirjastolla tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta saanutta ja muuta henkilöstöä.

Kemin kaupungissa on yksi pääkirjasto, kirjastoautoa tai sivukirjastoja ei ole. Kirjasto sijoittuu kulttuurikeskukseen, jossa toimivat myös museot sekä musiikki- ja Kivalo-opisto. Kirjaston entiseen lukusaliin on sijoitettu sarjakuvakeskus ja taidemuseon yhteyteen lasten kulttuurikeskus. Lisäksi aulatilassa on yksityisen toimijan ylläpitämä kahvio. Kulttuurikeskuksessa on auditorioita ja muita tiloja, joita voidaan käyttää erilaisiin koulutuksiin, tapahtumiin, kokouksiin tai yksittäisten henkilöiden varaamana omaan työskentelyyn. Kulttuurikeskuksessa sijaisevat kuntalaisten palvelut ovat helposti saatavilla ja keskeisellä paikalla. Yhtälailla saman katon alla sijaisevat eri toiminnot mahdollistavat sekä henkilöstön että eri toimintojen synergiaedut.

Kemin kaupunginkirjaston henkilötyövuodet tällä hetkellä:
4,5 vakinaista kirjastonhoitajaa, 1.12.2022 alkaen vahvuus 5
3,5 kirjastovirkailijaa, joista yksi henkilö on sijainen
1 vakinainen kirjastopedagogi (kirjastonhoitaja)
1 vakinainen osa-aikainen henkilö, 12h/vk
1 määräaikainen hanketyöntekijä, palkattu hankerahalla
1 kirjastopalveluista vastaava, rekrytointivaiheessa, väliaikaisesti tehtävää hoitaa vapaa-aikapäällikkö

muilla varoilla palkatut:
1 avustaja kokoaikainen
1 avustaja 6 h/pv
2 avustajaa 5 h/p

Kemin kaupungin hyvinvointilautakunta valitsi kirjastopalveluista vastaavaan esihenkilön kokouksessaan 25.8.2022 § 116. Valittu henkilö irtisanoutui tehtävästään 17.10.2022 alkaen. Hyvinvointilautakunta päätti 27.10.2022 § 148, että kirjastopalveluista vastaavan toimi laitetaan ulkoiseen hakuun ja, että vapaa-aikapääällikkö toimii kirjaston esihenkilönä siihen saakka, kunnes valittava henkilö aloittaa tehtävässään. Kirjastopalveluista vastaavan toimi on haettavana Kuntarekryssä 7.12.2022 saakka. Vapaa-aikapääälliköllä on ylempi korkeakoulututkinto KM, johtamistaitoa ja hän on perehtynyt kirjaston tehtävään ja toimintoihin.

Kirjastopalvelujen toiminnan ja laadun kehittämiseksi sekä henkilöstön tehtävien ja työn selkeyttämiseksi työnantaja on kohdentanut lisätukea henkilöstölle yhden työpäivän verran viikossa toimintatapojen ja työorganisaation kehittämiseen 4.11.2022 alkaen. Tämä resurssi ei näy ylläolevassa henkilöstövahvuudessa.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajien (KT) selvityksen mukaan kirjastotyö painottuu yhä enemmän pedagogiseen toimintaan, aineistojen tuntemiseen ja vinkkaukseen, monilukutaidon edistämiseen, aktiiviseen asiakaspalveluun, asiakkaiden osallisuuteen, verkostoitumiseen, kumppanuuksiin ja kokeilukulttuuriin. Tähän työhön kirjastoissa tarvitaan entistä enemmän muiden alojen koulutuksen saanutta työvoimaa, kuten yhteisöpedagogeja, mediatyöntekijöitä, tapahtumatuottajia, nuorisotyöntekijöitä ja digipalvelukehittäjiä. Kirjastotyössä tarvitaan uusia taitoja: palvelumuotoilua, tietoa eri kulttuureista, vuorovaikutustaitoja, itse- ja yhteisöohjautuvuutta, pedagogista osaamista ja medialukutaidon opetusta. (KT 2021). Kirjastojen uudistumisen kannalta on merkityksellistä se, että henkilöstöllä on mielenkiintoa ja rohkeutta muuttaa ja toimintatapoja ja tarkatella kirjastolain mukaisia tehtäviä tulevaisuushakuisesti ja ratkaisukeskeisesti.

Uusi kirjastolaki, valtiosuusuudistus ja norminpurkutalkoot antavat kunnille entistä suuremmat mahdollisuudet järjestää kirjastopalvelut ja rekrytoida henkilöstöä aiempaa tarkoituksenmukaisemmin kunnan tilanteen ja tarpeiden mukaisesti kuten Aluehallintovirastot selvityksessään 141/2022 kirjoittavat.

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen 2020 mukaan Kemin kirjastopalvelut on hoidettu vastausten mukaan hyvin. Keskimäärin tutkimukseen osallistuneiden kuntien vastaajista 88 % piti kirjastopalveluja hyvin hoidettuna, Kemin vastaava luku oli 92 %. Tutkimuksen mukaan tyytyväisyys kirjastopalveluihin keskiarvolla mitaten oli kasvanut eniten Kemissä.

Kemin kaupungin kirjastossa on riittävästi ammattitaitosta henkilökuntaa ja avustavaa henkilökuntaa. Henkilöstön tehtävänkuvia tarkastelemalla, työnkuvia selkeyttämällä ja ja toimintoja uudelleen järjestelemällä, voidaan työn kormittavuutta keventää sekä parantaa asiakaspalvelua entisestään. Tämä edellyttää myös kirjaston palvelutason määrittelyä sekä suunnitelmaa siitä, millainen Kemin kirjasto tulevaisuudessa on sekä tilojen, palveluiden että osaamistarpeiden näkökulmasta.

Aluehallintovirasto pyytää selvitystä tavalla Kemin kirjastossa toteutuvat kirjastolain 6 §:n 1 momentissa säädetty yleisen kirjaston tehtävät

Kirjastolain 6 § mukaan yleisten kirjastojen tehtävänä on

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;

Kirjastopalvelujen saatavuutta on lisätty omatoimikirjastolla, johon saatiin Aluehallintoviraston käynnistämisavustus. Tämä mahdollistaa omatoimisen asiointin niiden aineistojen osalta, joissa ei tarvitse henkilöstöä paikalla. Kirjaston aukiollessa kuntalaisilla on mahdollisuus aineiston käyttöön ja henkilöstön tehtävänä on opastaa tarvittaessa aineistonhaussa, tietosisällöissä tai muissa palveluun liittyvissä asioissa. Kirjaston mikrofilmejä voi lukea kotiseutuosastolla mikrofilmilaitteilla. Aineistoa voi myös tulostaa. Henkilöstö opastaa tarvittaessa mikrofilmlaitteiden käytössä.

Kirjastolla on käytössään sähköinen sanomalehtipalvelu ePress. Se tarjoaa kotimaiset paikallis- ja maakuntalehdet luettavaksi heti niiden ilmestyttyä painosta. Lehdet ovat digitaalisina näköisversioina eli täysin samassa muodossa kuin painetut lehdet. Lapin kirjastojen e-kirjakokoelmasta löytyy sekä luettavia että kuunneltavia kirjoja.

Pressreader palvelu tarjoaa noin 7000 sanoma- ja aikakauslehteä yli 100 eri maasta. Se on käytettävissä kirjaston asiakaskoneilla ja kirjaston langattomassa verkossa. Palvelua voi käyttää etänä kirjautumalla Lapin kirjaston Finna -verkkokirjastoon kirjastokortilla ja salanumerolla.

Kotiseutuosasto sijaitsee kirjaston toisessa kerroksessa. Kotiseutuaineistoa ei lainata, vaan se on aina kirjastossa kaikkien saatavilla. Kokoelman kirjoista löytyy aina myös lainattava kappale.

2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;

Kemin kirjastossa on tuhatmäärin lainattavaa aineistoa: kirjoja, lehtiä, nuotteja, elokuvia, musiikkia ja konsolipelejä. Lisäksi verkkokirjastosta lapinkirjasto.finna.fi löytyy e-aineistoja, kuten e-äänikirjoja ja e-lehtiä. Kuntalaisilla on mahdollisuus tehdä kirjastolle hankintaehdotus puuttuvasta teoksesta. Hankintaehdotuksen voi tehdä kirjastossa tai Lapin kirjaston verkkosivuilla.

3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;

Lehtisalissa voi lukea tuoreimmat aikakauslehdet ja sanomalehdet joko paperisena tai digitaalisena. Lehtien uusimpia numeroita voit lukea kirjastossa. Vanhemmat numerot ovat lainattavia.

Kirjasto tekee yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa huolehtimalla säännöllisesti kirjojen lähettämisen näihin yksiköihin. Pienissä määrin toteutetaan seniorityötä toimittamalla kirjakassi asiakkaan kotiin.

Lisäksi kirjastolla käy varhaiskasvatus- ja koululaisryhmiä, joita ohjataan sekä opettajien että kirjastohenkilöstön toimesta kirjallisuuden ääreen.

Kirjaston henkilöstörakennetta on vahvistettu kirjastopedagogin tehtävällä, jonka painopisteenä on juurikin tarkastella ja toimeenpannan kirjaston perustehtävää pedagogisesta näkökulmasta. Aluehallintoviraston rahoittamaan kouluyhteistyöhankkeeseen on palkattu hanketyöntekijä ajalle 1.11.2022-30.6.2023, joka käy säännöllisesti kouluilla innostaen lapsia lukemaan ja omatoimisesti hakemaan tietoinesta eri lähteistä. Kemin kouluissa on mahdollisuus suorittaa lukudiplomi. Se on osa kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä. Kirjasto tarjoaa diplomin ja ylläpitää sitä, koulu valvoo sen suorittamista. Lukudiplomin avulla oppilas tutustuu lukemiseen ja erilaiseen kirjallisuuteen. Sen voi suorittaa joka vuosi. Jokaiselle luokka-asteelle on oma diplomi ja kirjalista. Päiväkodit ja koulut voivat varata sähköisesti ajan kirjavinkkaukseen kirjaston nettisivuilta.

Kirjastohenkilökunta opastaa, neuvoo ja ohjaa asiakkaita kirjallisuuden ja tietoaineiston äärelle palvelutilanteissa.

4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;

Kirjaston henkilöstön tehtävänä on ohjata ja tukea kuntalaisia tiedon äärelle. Kirjaston henkilökunta vastaanottaa erilaisia ja erikokoisia ryhmiä ja opastaa ja ohjaa osallisia kirjatomaailmaan. Kirjaston asiakkaita opastetaan aineistön haussa, lainaus- ja palautustilanteissa sekä esimerkiksi tietokoneen tai tulostimen käytössä. Kirjaesittelyjen kautta ja uutuus/ajankohtaiskirjojen esillelaittamisella ohjataan lukijoita moninaisen tiedon äärelle.

5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;

Kirjastossa on varattavissa erilaisia tiloja, joissa voit järjestää kokouksia, tapahtumia ja näyttelyitä. Yhtälailla voi varata tilan työskentelyyn, oppimiseen tai kansalaistoimintaan. Kirjastossa voit käyttää myös tietokonetta maksutta. Kulttuurikeskuksessa on maksuton langaton verkkoyhteys. Voit kirjautua verkkoon ilman tunnuksia. Lasten- ja nuortenosastolla on asiakkaiden käytössä kolme tietokonetta: yhdellä koneella voi etsiä kirjaston aineistoa, toisella koneella voi vapaasti käydä netissä ja kolmannella koneella voi pelata palvelutiskiltä saatavia lasten tietokonepelejä.

6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kulttuurista vuoropuhelua vahvistetaan kirjavinkkauksen, kirjaesittelyjen ja teatterin tuottamien produktioiden kautta. Lisäksi kirjasto osallistuu omalta osaltaan kulttuurikeskuksessa oleviin tapahtumiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kirjasto on kumppanina perusopetuksen Lukutsemppi hankkeessa, jossa tuetaan kulttuurista vuoropuhelua ja edistetään lukemista ja kirjallisuustuntemusta. Lukuleikkitoiminta on käynnistetty uudelleen koronan jälkeen syyskuussa 2022.

Kirjastolain 10 § 1 momentin mukaan yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. Kemin kirjasto sijaitsee keskeisellä paikalla kaupungissa, jonne on helppo tulla, myös esteettömyys on huomioitu. Kulttuurikeskuksen moninainen palvelutarjonta edesauttaa myös sitä, että kiinteistössä vierailevat kohtaavat myös muita palveluja kuin kirjaston tuottamat palvelut. Kirjasto tekee yhteistyötä mm. päiväkotien ja koulujen kanssa säännöllisesti lähettämällä yksiköihin kirjoja ja muita tilattavia aineistoja. Varhaiskasvatus- ja koululaisryhmät käyttävät kirjastoa etenkin opetussuunitelmien toteuttamiseksi, mutta myös opettaakseen lapsille kirjaston moninaiset mahdollisuudet. Kemin kaupungin HARLIKUS- suunnitelma (harrastus-, liikunta- ja kulttuurisuunnitelma) linjaa osaltaan myös kirjastopalvelujen roolia oppimaan oppimisessa. Kirjaston nettisivuilla, <https://www.kemi.fi/vapaa-aika-ja-kulttuuri/kulttuuri/kirjasto/>, on yleistä tietoa kirjastopalveluista. Verkkokirjasto mahdollistaa kirjaston saatavuuden ajasta ja paikasta riippumatta. Facebookin ja Instagramin kautta markkinoidaan ja informoidaan kirjaston ajankohtaisista ja tulevista asioista. Ilmaisjakelulehti on myös kirjaston yksi tiedotuskanava.

Lasten- ja nuortenosaston perällä on rauhallinen tila nuorille. Sieltä löytyy valikoima lautapelejä. Tilasta löytyy myös pieni käsikirjasto, joka sisältää

esimerkiksi vanhoja Aku Ankan vuosikertoja ja Asterix-sarjakuvia. Nuorten tilassa voit opiskella, pelata, lueskella ja viettää aikaa kavereiden kanssa.

Kirjasto on avoinna:

Maanantai – tiistai kello 8-19, palveluaika kello 10-19

Keskiviikko – torstai kello 8-17, palveluaika kello 10-17

Perjantai kello 8-17, palveluaika kello 10-15

Lauantai kello 10-15, palveluaika kello 12-15

Aukioloaikojen mukaan kirjastossa on palveluaikaa 40 h/vk.

Omatoimikirjasto laajentaa kirjastopalvelujen saatavuutta, jota on 14 h/vk, yhteensä kirjasto on avoinna 54 h/vk.

Kuntalaisilla on mahdollisuus antaa jatkuvaa palautetta kirjastossa asioidessaan. Kirjaston sisällä tehdyt muutokset on koettu parantavan palvelua sekä henkilöstön että asiakkaiden näkökulmasta. Tästä esimerkkinä lehtilukusalin muuttaminen lähemmäksi kirjaston muita tiloja. Kemin kaupunkiorganisaation toimialat ja yksiköt tekevät yhteistyötä kirjastopalveluiden kanssa, jotta saatavilla olevat palvelut olisivat riittäviä ja saavutettavia. Kirjastolla ei ole tehty sellaisia merkittäviä muutoksia palvelussa tai toiminnoissa, jotka olisivat edellyttäneet laajoja kuntalaiskuulemisia.

Aluehallintoviraston esittämiin kysymyksiin edellä kuvatuilla vastauksilla voidaan todeta, että Kemin kirjaston palvelut tuotetaan yleisistä kirjastoista annetun lain 1492/2016 mukaisesti. Palvelut ovat monipuolisia ja saatavilla olevia sekä kohdentuvat eri asiakasryhmiin. Kirjasto on matalankynnyksen kohtaamispaikka, jossa mahdollistuvat etenkin kulttuurinen vuoropuhelu, yhteisöllisyys, lukutaidon edistäminen, digitaalisuus ja kestävä kehitys. Kirjaston henkilöstö on avainasemassa palvelujen kehittämisessä, kuntalaisten kohtaamis- ja vuorovaikutustilanteissa sekä tiedottamisessa. Kemin kaupunki on määritellyt kaupungistrategian päämääräksi sujuva arki, elinvoimainen kaupunki ja hyvinvoivat asukkaat. Näiden painopisteiden pohjalta kehitämme, uudistamme ja rakennamme palvelutarjontaa kestävämmälle pohjalle.

Esittelijä

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta antaa valmistelun mukaisen vastauksen Lapin aluehallintoviraston lausunto- ja selvityspyyntöön.
Pykälä tarkistetaan kokouksessa.

Päätös

Hyvinvointilautakunta antaa valmistelun mukaisen vastauksen Lapin aluehallintoviraston lausunto- ja selvityspyyntöön.
Pykälä tarkistettiin kokouksessa.

Hyvinvointilautakunta 24.08.2023 § 76
16/00.03.00/2022

Valmistelu

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala 040-7418946, vapaa-aikapäällikkö Marke Rautiala

Lapin aluehallintovirasto on antanut 5.7.2023 päätöksen Anneli Rantalan ja Jonna Viljamaan hallintokanteluista.

Lapin aluehallintovirasto ei saadun selvityksen perusteella ole voinut todeta asiassa sellaista lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden täyttämättä jättämistä, jonka vuoksi aluehallintovirastolla olisi syytä ryhtyä enempiin toimenpiteisiin. Aluehallintovirasto antaa kuitenkin Kemin kaupungille kirjastopalvelujen järjestäjänä perustelut kohdassa tarkemmin ilmenevää informaatio-ohjausta.

Esittelijä

Hyvinvointijohtaja Kaisa Rauvala

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta merkitsee tiedoksi Lapin aluehallintoviraston päätöksen.

Päätös

Hyvinvointilautakunta merkitsi tiedoksi Lapin aluehallintoviraston päätöksen.